

Ez év júniusában az újságok hírül adták, hogy a köztiszteletben álló Sz. Egyed Emma szobrász- és éremművész eltávozott közülünk. Emlékezetünk a megdöbbenés pillanatait követve felidézte alkotásainak hosszú sorát. A képzeletünkben kibontakozó plasztikák nyomán csakhamar kedves, szerény és szeretetreméltó alakja is körvonalazódott előttünk.

Most, amikor megemlékezésül áttekintjük tevékenységét, elmondhatjuk, hogy személyisége és munkáinak jellege valóban szoros kapcsolatot mutat, tulajdonképpen azonosak. Alkotásainak egyik fő jellemzője éppen ez. A pályakép másik sajátossága rövid időn belül kiderült, nevezetesen, hogy különleges érzéke van az érmészethez, így a továbbiakban ez határozta meg munkássága nagy részét. Ezzel függhet össze, hogy – bár szakmai indulása hasonló volt szobrásztársaiéhoz – egyéni hangjának kialakulása sokkal tovább tartott. Az 1963-ban készített *Hárfázó* című érme még mestere, Pátzay Pál hatását mutatja, de a részletek finom kidolgozása és harmonikus összhangja már saját, kiforrott stílusát vetíti előre.

1. kép. Soproni gótika, 1973

A főiskola befejezése után több mint tíz évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy megtalálja a számára fontos témákat és kifejezési formákat. A hetvenes évek elején jelentek meg azok az érmek, amelyben művészte kiteljesedett: belső és külső terek, épületek, illetve az érzékenyen kidolgozott éremfelületek. Az aprólékosan megmintázott, mégis monumentális hatást keltő munkákban az az építészeti emlékek egyszerre idézték fel a múltat és sugalltak méltóságot. Hatásukat azzal érték el, hogy a kidolgozott részletek sohasem

bontották meg a szerkezetet, sőt egymást kiegészítették, támogatták. A témakör egyik első megfogalmazása, a *Soproni gótika* (1973) mára a magyar éremművészet ikonikus darabjává vált. Később még számtalan érem született – többnyire sorozatok –, így a *Városom, Sopron* (1977), az andalúziai élményeket felelevenítő (1979), a *Régi orosz épületek* (1980), vagy a *Magyar műemlékek* (1981) című.

2. kép. Régi orosz épületek, 1980

3. kép. Boldvai templom szentélye, 2011

Épületeket ábrázoló munkái 1995 körül új lendületet kaptak, ekkor készültek a soproni sorozat új darabjai (*Mária-kút*, 1995), továbbá a *Csarnoktemplom Salzburgból* (1995). Míg a soproni részletek, a korábbiakhoz képest, grafikus karakterűek, a salzburgi templombelső tisztán, áttekinthetően ábrázolja a teret – ezáltal a magyar éremművészet egyik meghatározó vonulatához kapcsolódik. Munkásságának utolsó évtizedében építészeti tárgyú érmeinek stílusa ismét módosult, plasztikájuk tovább csökkent, a hangsúlyos részletek pedig a kompozíciók domináns részévé váltak. Az elmondottakat az *Alpár Ignác sorozat* (2005)¹ az építész legismertebb épületrészleteit ábrázolva, továbbá a *Vajdahunyad* (2005) és a *Boldvai templom szentélye* (2011) című munkái példázzák.

Az említett alkotásokhoz egy, a témától eltérő munka – a Masaccio születésének 600. évfordulójára született kétoldalas érem – kapcsolódik (2001). Mindkét éremoldalon az itáliai reneszánsz festő egy-egy fő alkotása látható: a firenzei Santa Maria Novella templomban lévő Szentháromság megjelenítése, amelyet egy gazdag építészeti keret fog össze, illetve a Carmine templom Brancacci-kápolnájában található *Adógaras* című freskója. Mindkét éremkompozíció magán viseli az építészeti érme tanulságait, csakúgy, mint Masaccio festészetének kiforrott, ám egyszerű modorát, amit a művész sikerrel ültetett át érembe.

4. kép. Masaccio – előlap és hátlap, 2002

Egyed Emma művészetének másik gyakori témaköre a portré, amit időnként az érem másik oldalán az ábrázolt személlyel kapcsolatos jelenet vagy motívum egészít ki. Számára az arcmás megmintázásánál a hasonlatosság mindig alapvető cél, de az érme hangulata, az atmoszféra megteremtése legalább ennyire fontos volt. Ez utóbbit korszak-

¹ A szerző az érmészeti irodalomban használatos formában közli az érme nevét, amely esetenként eltérhet a magyar helyesírási szabályzatban lefektetett elvektől.

konként eltérő szempontok határozták meg. Korai munkáin egy-egy finoman kidolgozott elem, többnyire ruharészlet igyekezett a kor hangulatát felidézni (*Pieter Bruegel*, 1970; *Bezerédj Amália*, 1977), a későbbieket inkább letisztultság, az összefogott, nagy felületek jellemezték (*Haydn*, 1982; *Botticelli*, 1983; *Maillol*, 1984).

5. kép. Botticelli – előlap, 1983

6. kép. Goldmark Károly, 2005

Az 1987-ben készült *Berzsenyi Dániel* és *Rauch András* portré már a művész egy következő korszakához vezet, amikor – közel tíz éven keresztül – történelmi személyek végeláthatatlan sorát mintázta. Az érmeken sajátos kompozíciót alkalmazott, ugyanis nemcsak a fejet, hanem az egész felsőtestet – beleértve a karokat, gyakorta a kézfejet is – az éremkép részévé tette. Ezáltal egy további jellemzési lehetőséget teremtett: a testtartással, vagy a megfogalmazott mozdulattal, továbbá a ruházat és egyéb részletek aprólékos, mégis nagyvonalú ábrázolásával nemcsak a személyiségről, hanem magáról a korról is gazdag képet nyújtott (*Batthyány Lajos*, 1992; *Törley József*, 1997).

A *Geyer Stefi* hegedűművésznőről készült érem (2000) érzékletesen adja vissza a 20. század első felének modernebb szellemiségét, légkörét. Ez az érem már jelzi a következő évek tovább egyszerűsödő stílusát, amikor is a kompozícióban ismét a fej, az arc a domináns, és a részletmotívumok teljes elhagyásával csak összefoglaló formákból építkezik (*Goldmark Károly*, 2005).

A művész kétoldalas érmet – sajnos – többnyire csak pályája első felében készített, pedig ezek az alkotások munkásságának kiemelkedő darabjai. A portrékat kísérő hátlapok témaválasztása mindig az ábrázolt személy tevékenységének alapos ismeretéről tanúskodik. A már említett *Brueghel*-érem hátlapján a flamand festő Bécsben őrzött, sokalagos *Parasztlakodalom* című festménye jelenik meg, míg a *Haydn*-hátlapon a fertődi *Eszterházy* kastély kovácsoltvas kapuzata. A *Botticelli* hátlap pedig az itáliai reneszánsz festő egyik kisméretű táblaképének, a *Judit visszatérésének* érembe áttett változata, mely maximálisan

visszaadja a festmény finom részleteit, valamint atmoszféráját. Hasonló érzékenység jellemzi a Dante-érem hátlapját (1975). A feladat ebben az esetben összetettebb volt, mivel nem közvetlen előképből, hanem irodalmi szövegből, az itáliai költő *Isteni színjáték* című munkájából kellett kiindulnia. Így született meg a fák fölött repülő Dante és Beatrice légi jelenete.

Egyed Emma alkotói tevékenységének van még egy további érdekessége, nevezetesen, hogy a képzőművészet egyik legintimebb műfaját, az éremművészetet és a legnagyobb nyilvánosság elé szánt emléktáblák készítését párhuzamosan művelte. A Sopronban és környékén található emléktábláin többnyire portrék is szerepelnek, ám a portré nélküliek esetében is mindig megtalálta a figyelemfelkeltés eszközeit. Az Evangélikus Tanítónőképző emléktábláján (1977) az oktatási intézmény már lebontott épületének hangsúlyos elemeiből komponált képe emlékeztet az iskola több évtizedes történetére, a Soproni Villamosvasút emlékére állított táblán (2000) pedig egy régi villamos jellegzetes elemeiből összeállított ábrázolás idézi fel a múltat. Azok a művei, amelyeken csak szöveg szerepel, a figyelemfelkeltés szempontjából nem maradnak el az előbbiektől. A szöveg harmonikus elrendezése, a betűk szabályos kiosztása megteremtik az esztétikai élményt (*Kurzweil Ferenc emléktábla, 1979*).

7. kép. Rauch András-emléktábla, 1979

8. kép. Liszt Ferenc-emléktábla, 1986

(Fotó: Bolodár Zoltán)

A szöveg arányos elosztása a domborműves táblákon is fontos, ám a hangsúly a portrékon van, amelyek a legkülönbözőbb ötleteknek köszönhetően változatosak. Míg *id. Storno Ferenc* (1995) szakállas fejét építészeti keret emeli ki, *Rauch András* 18. századi zeneszerző és karmester (1979) esetében a művesen megmintázott csipkegallér idézi fel a kort, amelyben élt. *Liszt Ferenc* portréja (1986) – egy mélyített mezőben ábrázolt, markáns, szuggesztív fej – egyszerűségével hat, valamint egyszerre tesz eleget a hasonlatosság és az egyedi megjelenítés követelményének. A *Winkler Oszkár emléktábla* (2009) kompozíciójában a portré és a szöveg azonos arányban szerepel, s e kettő közti egyensúly megteremtése révén válik az alkotás harmonikussá, elegánssá.

A művész munkásságában az emlékpénzek is jelentős helyet foglalnak el. Így például a Zeneművészeti Egyetem (2000) és az Országos Széchényi Könyvtár (2002) jubileumi tiszteletére kibocsájtott emlékpénzekben a művész szokásához híven – az érmein szereplő épületekhez hasonlóan – finom, aprólékos és részletekben gazdag modorban a Zeneakadémia épületét, illetve a Széchényi Könyvtár egykori könyvtártermét idézi fel.

A magyar éremművészet történetében Sz. Egyed Emma a hagyományokra épülő irányzat, a természetelvű művészet híve volt, ami abban is megnyilvánult, hogy a műfaji szabályokat mindig tiszteletben tartotta. Ennek ellenére nem sorolhatjuk őt semmilyen művészeti csoportba. A maga elképzelései szerint dolgozott, művészi felfogása, módszere – bár kisebb módosulásokkal – lényegében mindig ugyanaz maradt.

9. kép. Winkler Oszkár-emléktábla, 2009 (Fotó: Bolodár Zoltán)